פרייז 25 גראָשען פּינקטער יאָהרגאַנג "RADOMER-KIELCER LEBEN" 20 (210) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

ראדאָם פרייטאג ו' סיון תרפ"ח. ◆◆ פאַר'ן אינהאַלט פון טעקסט אין די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטליך ◆◆ 25 go Maja 1928 r.

פליגען-פּענגער

די גאַראַנטירטע און ביליגסטע איז נאָר

„TĘPICIEL“

[illegible]

M. GROSFATER

Warszawa, Franciszkańska 21

PANI

M. ROZENBAUMOWEJ

nauczycielce szkoły

im. JOSELEWICZA

z powodu śmierci JEJ OJCA

wyrazy współczucia składa

Kierownictwo Szkoły.

בעקאַנטמאַכונג.

מיר מאַכען בעקאַנט די געעהרטע באַנקעטן־קליענטעל, דאָס מיר נעהמען אָן וועקסלען צום איינקאַסירען אין ראַדאָם [illegible] פון פוילען אויף די ביליגסטע בעדינגונגען, אויסצאָהלענדיג די אַקצעפּטען אין דעם טאָג פונ'ם איינפליסען די געלדער

אויך מעלדען מיר, דאָס מיר נעהמען אָן [illegible] און נדבים אויף די בעסטע בעדינגונגען, אויסצאָהלענדיג זיי לויט'ן פערלאַנג צו יעדער צייט.

אונזער דעוויז: א גרויסער אומזאַץ און א קליין פערדיענסט.

מיט אַכטונג [illegible]

[illegible] 21

[illegible]

[illegible]

דער עסיג „זדראָוויע“ פון די פאַבריק ב. פּיזונגאָוועק

ראַדאָם, וואַרשאַווער 8

איז אַנערקענט דורך דעם וואַרשאַווער געזונדהייט'ס־אַמט און כעמישע לאַבאָראַטאָריום אלס דער געשמאַקהאַפטעסטער, נאַרהאַפטיגסטער און דער געזונדסטער, ווייל ער איז אויסגעאַרבייט פון ספּירט אָהן וועלכע עס איז געפעהרליכע סובסטאַנצען.

עמפּפעהלט איהם צו פערשידענע מאַרינאַטען: הערינג, סאַלאַט, אוגערקעס, פלאָמען, עפּפעל, בירנען, קאַרנישאָנען און צו קאָנסערוואַציע.

פערלאַנגט מיט מיין פאַבריקס־מאַרקע

Ocet „ZDROWIE“

אין אַלע געשעפטען.

די פירמע איז באַשאַנקען געוואָרען מיט דעם גרעסטען גאָלדענעם מעדאַל אויף דער פאַריזער וויסטאַוועה, יאהר 1927.

וויכטיג פאר קור געסט

אין ציעכאָצינעק!

א באַקוועמליכע פּענסיאָנאַט

מיט די בעסטע, איינריכטונגען און צוגענגליכע פרייזן,

איז געעפנט געוואָרען אין ציעכאָצינעק דעם 15 מאי ה. י.

מ. רעדליך

ווילא שקאלניק

זדראָיאָווע גאַס

דער בעסטער

עלעגאַנסטער מענער היט

איז נור

SELECT

פאַדערט איבעראַל!

Szczere wyrazy głębokiego współczucia składamy stroskanej rodzinie BRYKMAN z powodu śmierci nieodżałowanego

MĘŻA i OJCA ich

B. P.

wyraża

PERSONEL SKŁADU

BRYKMAN.

הפקרות פון דער ווירטשאַפטס־אָבטיילונג ביים מאַגיסטראַט לגבי יודען.

(צי וועלען אונזערע יודישע ראַטמענער דאָס פערשווייגען?)

אז די ווירטשאַפט פון היינטיגען סאָציאַליסטישען מאגיסטראט איז ווייט נישט קיין גוטע דאס איז א זאך, וואָס איז אַלעמען בעקאַנט. קינד און קייט רעדען דערפון, ווי אזוי עס בעל־הבית'עוועט אונזער היינטיגע שטאָדט־פערוואַלטונג. די עוולות, וואָס ווערען בעגאַנגען דורכ'ן היינטיגען פ.פ.ס.'ישען שטאָדט־ראַט, וועלכער האט ביי די לעצטע וואהלען בעקומען א צופעליגע מעהרהייט, לאָזען זיך גאַנץ בעדייטענד פיהלען. די שטענדיג נייע קאָמונאַלע שטייערן, וועלכע ער לעגט ארויף בעת די יעצטיגע זעהר שווערע עקאָנאָמישע בעדינגונגען אויף דער שטאָדטישער בעפעלקערונג, וועלכע שמאַכט אזוי אויך גענוג שטאַרק אונטער'ן לאַסט פון די כלערליי מלוכה'שע סאָדאַטקעס, דערגרייכען שוין אזש צום אָרימאַן. נישט יעצט איז דאָס אָרט און די ריכטיגע צייט דאָס אַלץ גענוי אויסצורעכנען. ביי א צווייטער געלעגענהייט וועלען מיר פרובען וועגען דעם ברייטער ארומצירעדען.

וועגען איין, ערשט יעצט בעגאַנגענע, געוואַלדיג בעליידיגענדער מעשה רע מצד אונזער סאָציאַליסטישען מאַגיסטראַט לגבי דער יודישער בעפעלקערונג אין ראַדאָם, וואָס אילוסטרירט גאַנץ בולט, ווי אזוי אונזער סאָציאַליסטישע שטאָדט־פערוואַלטונג כאַלערירט די רעליגיעזע געפיהלען פון איהרע יודישע בירגער ווייל איך דאָ יעצט יאָ רעדען, ווייל איך האַלט, אז אַזאַ האַנדלונג מאָר דורכאויס נישט פערשוויגען ווערען.

געווען איז עס אין א שבת־טאָג. מיט עטליכע וואָכען צוריק, דעם ערשטען שבת נאָך פסח, זענען די מתפללים פון דער גרויסער שטאָדטישער שוהל און בית המדרש געווען צושויער, ווי אזוי אין מיטען העלען טאָג, א זייגער האַלב צוועלף פאַרמיטאַג, האט פראַנק און פריי אָנגעהויבען ארייננפאָהרען אין דער שוהל־גאס א גאַנצער „אָבאָז" פון די בעקאַנטע אַסעניזאַציע־וועגעס, די אזוי גערופענע „פעסלעך", אָפּשטעלענדיג זיך גראָד געגענאיבער דער שוהל און בית־המדרש, כדי ארויסצונעהמען פון א שכנות'דיגען הויף דאָס מיסט. פונקט דעמאָלט האט מען געהאט אָפּגעדאַוועט דאָס ערשטע „מנין" אין שוהל און ב"הם, און די מתפללים האָבען אָנגעהויבען ארויסגעהן. אויך זענען אָנגעקומען פרישע מתפללים צום „צווייטען דאַווענען" אין בית המדרש אריין. א פערשטענדליכען צאָרן און סערדרוס האָט עס ארויסגערופען ביי יעדען יוד, דערזעהענדיג אין דער צייט פון דאַווענען געגענאיבער די בתי־תפלות די „סימפּאַטישע" מיסט־וועגען, וואָס מיט זייער עבוש'דיגען ריח האָבען זיי ממש פערשטינקען דאָס גאַנצע שוהל־געסעל. ווען איינער פון די שוהל־שמשים איז צוגעגאַנגען צו די אָנגעשטעלטע פון אַסעניזאַציע־כאַבאַר און זיי אויפמערקזאַם געמאַכט אויף דער ביז יעצט אונערהערטער עולה צו נעמען גראַד אין שבת און גראַד אין דער צייט פון דאַווענען געגענאיבער דער שוהל דאָס מיסט, האָבען זיי נאָך איהם גוט אָנגעזידעלט און שיער נישט געוואָרפען זיך אויף איהם שלאָגען. אויך ווען אַנדערע פון די ארויסגעהענדע מתפללים זענען צוגעגאַנגען בעטען די בעדינסטע פון די מיסט־וועגען זיי זאָלען עס כאָטש אָפּלעגען אויף נאָכמיטאָג, האָבען זיי נישט געוואָלט איינגעהערען דערויף און דורכאויס מיט געוואַלד גענומען ארייננפאָהרען אין דעם שכנות'דיגען הויף געגענאיבער דער שוהל און זיך גענומען צו דער אַרבייט, טענה'דיג, אז דער מאַגיסטראַט האָט זיי אהערגעשיקט און בעפוילען יעצט דאָס מיסט פון דאַנען ארויסצופיהרען. דער שרעקליכער ריח פון מיסט, נישט קוקענדיג אויף די אַלע סאַניטאַרע פערהיטונגס־מיטלען מיט וועלכע די פוהרען זענען פערזעהען, האָט זיך גענומען פונאַנדערפּראָנען איבער דער גאַנצער שוהל־גאס און אויך זיך ארייננגעריסען אין בית־המדרש אריין, וואו מען האָט גראָד געדאַוונט, און כמעט אַלע מתפללים, צווישען וועלכע עס האָט זיך געפונען אויך דער שרייבער פון דאָזיגע שורות, האָבען זיך געמוזט צוהאַלטען די נאָז פון דער שרעקליכער לופט.

אגב איז כדאי צו בעמערקן, אז שטענדיג פלעגען אַט די זעלבע מיסט־פיהרען אויספיהרען זייער אַרבייט שפּעט ביינאַכט, כדי די בירגער זאָלען דערפון וואָס וועניגער וויסען און ליידען... דאָס איז אַלץ אָבער געווען אַמאָל. ווען עס האָט נאָך עקזיסטירט דערביי די „פּריוואַטע אַסעניזאַציע" ד. ה. אז יעדער איינער הויז־ווירט האָט געמוזט דערפאַר אַליין זאָרגען און עס אויף אייגענער האַנד בעלאָזט ארויספיהרען, נעהמענדיג נאָך צוגעצאָהלט פאַר'ן מיסט פון די פויערים־ארויספיהרער, ווען עס פלעגט נוצען ביים בעמיסטיגען זייערע פעלדער. זייט אָבער עס האָט גענומען הערשען דער היינטיגער מאַגיסטראַט האָט ער געוואָרפען אָנ'אויג אויך אויף דעם דאָזיגען צווייג פון דער שטאָדטישער ווירטשאַפט און עס מאָנאָפּאָליזירט, כדי צו פערגרעסערן דערמיט זיינע הכנסות, ניט־הכבענדיג דערפאַר כמעט א צעהן־פּראָצענטיגען אָבצאָהל לויט ווי ס'האָט אַמאָל געקאָסט. אָבער נישט דאָס בין איך אויסען. איך וויל דאָ נור פרעגען, ווי אזוי ערלויבט זיך שוין דער מאַגיסטראַט, אַלס אַרענדאַטאָר, ארויסצופיהרען דאָס מיסט אין מיטען שבת'דיגען טאָג געגענאיבער דער שוהל. וואָס עס בעליידיגט די רעליגיעזע געפיהלען פון די יודען, וועלכע געפינען זיך דעמאָלס ביים דאַווענען און אויך פון די יודען, וועלכע פיהרען גראָד צו יענער צייט זייער שבת'דיגען טיש און זיי ווערען דאָן בעשאַנקען מיט'ן שרעקליכען פערפעסטעטען ריח.

און דאָס ווערט געטהון אין א צייט ווען דער בעריהמטער געוועזענער רייניגער, מיניסטער סלאַוואָי־סקלאַדקאָווסקי האָט אזוי שטאַרק טכיל אימה געווען אויף אַלע פּוילישע בירגער מיט זיינע שטרענגע, אָבער גערעכטע געזעצען פון רייניליכקייט און סאַניטאַר־וועזען. אין א צייט ווען פאַר דער מינדעסטער, קלענסטער עברה פון די סאַניטאַרע פאַרשריפטען ווערט דער יודישער כוחר, קליינהענדלער און הויז־בעזיצער שטרענג בעשטראָפט, ערלויבט זיך דאָן גאָר דער מאַגיסטראַט, וועלכער דאַרף צוהיטען דאָס סאַניטאַר־וועזען און וועלכער דאַרף זיין פעראינטערעסירט צו שיצען די היגיענישע בעדינגונגען פון דער יודישער בעפעלקערונג, איבערהויפּט אין יודישען געטאָ, אויף אַזאַ אונדערלאָזבאַרער טהאַט.

און עס ווילט זיך א פראַגע טהון אונזערע יודישע ראַטמענער און מאַגיסטראַט־לאָווניק: צי וועלען זיי אריבערגעהען שטילשווייגענדיג אויך איבער דעם העכסט־פערדריסליכען געשעהעניש? צי וועלען זיי נישט רעאַגירען ווי געהעריג אויף אַזאַ נבלה? צי וועלען מיר דערלאָזען שפּייען זיך אין פּנים אריין און בעליידיגען אזוי פיינליך אונזער כבוד שוין פון א סאָציאַליסטישען מאַגיסטראַט? צי וועלען אונזערע ראַטמענער יעצט נישט רעאַגירען אויף אַזאַ מיסהאַנדלונג מצד דעם מאַגיסטראַט לגבי יודען? אפשר וועלען שוין דאָך אונזערע ראַטמענער, וועלכע האָבען אויסגעהערט צו זיין אין יעצטיגען שטאָדט־ראַט אין דער ראָליע פון אַמאָליגען „צינגעל ביים וואָגשאָל", שוין ענדליך אויפהערען צו שפּרינגען „קדוש" פאַר דער פ.פ.ס.'ישער מעהרהייט? עס וואָלט שוין דערויף די העכסטע צייט געווען.

אונזערע „קאָלאָ"־ראַטמענער מוזען פעולאַנגען און דורכפיהרען: שטרענג צו בעשטראָפען דעם נאַטשעלניק פון דער ווירטשאַפטס־אָבטיילונג (Wydział Gospodarczy) ביים מאַגיסטראַט ווי אויך די בעדינסטע פון אַסעניזאַציע־סאַבאַר, וועלכע האָבען געוואַגט אָבצוטהון אַזאַ שענדליכע זאַך, בעליידיגענדיג דערמיט אונזער רעליגיעז־נאַציאָנאַלע געפיהלען און פערשוועכענדיג אויך אונזער כבוד. ווען נישט וועלען זיי זייער אויפגאַבע, וועלכע מיר האָבען זיי אָנפערטרויט, אַלס יודישע ראַטמענער, צו פערטיידיגען אונזערע אינטערעסען און כבוד נישט האָבען ערפילט, און די יודישע עפענטליכע מיינונג וועט עס גוט געדענקען ביי די קומענדיגע וואהלען...

ברוך נייִמאַן. (ב"ן)

GARBATKA
W WILLI SZTOBRYNA
otwiera L. ROSENBERGOWA
PENSJONAT dla dzieci i młodzieży
Rutynowana freblanka.
Kuchnia zdrowa i rytualna.
Wiadomość: Radom, Moniuszki 2.

מקרא בכורים.

די משנה זאָגט (סוטה פ"ז), אז דער פייערליכער אַקט פון מקרא בכורים האָט געמוזט אונבעדינגט דעקלאַרירט ווערען נאָר בלשון הקדש, נאָר אין אונזער נאַציאָנאַלער שפראַך, ווערהענד ק"ש ותפלה וברכת המזון ושבועת העדות ושבועת הפקדון און אנדערע האָבען געמעגט געזאָגט ווערען אין אַ אנדערע שפראַך — נאמרין בכל לשון. דאָס בעווייזט אונז בעשיינפעהרליך די ערשטקלאַסיגע וויכטיגקייט פון אונזער העברעאישער שפראַך, די זעלבע ערשיינונג איבריגענס זעהען מיר אויך ביי אנדערע פעלקער אין די היינטיגע צייטען, ווי למשל, קען דען זיין דער פאַל, אז אין פוילישען סיים זאָל געמאַכט ווערען וועלכע ס'איז פייערליכע דעקלאַראַציע נישט אין דער פוילישער נאַציאָנאַלער שפראַך?

און דעריבער ווען אונזערע עלטערן האָבען פיעל נאַציאָנאַלע מנהגים פערלוירען אין גלות, האָבען זיי מיט דער גאַנצער שטרענגקייט אָנגעהיטען די נאַציאָנאַלע שפראַך און אלע טראַדיציעס און תפלות געהייסען אָפּריכטען נאָר בלשון הקדש און הונדערט מאָל מען פּרובירט ארויסצוטרייבען פון שוהל די העברעאישע שפראַך האָלט עס דאָס יודישע פאָלק פאַר אַ פּערראַט געגען די יודישע רעליגיאָן און נאַציאָנאַליטעט. די שפראַך פון אַ פאָלק איז זיין נשמה.

א בעריהמטער רוסישער פּעדאַגאָג האָט אמאָל געזאָגט: פּרובט אויסשניידען די צונג פון אַ מענש, וועט דער מענש מעהר נישט קענען לעבען, אַזוי איז ווען איהר וועט אויסראָטען די שפראַך פון אַ פאָלק, וועט אויך דאָס פאָלק מעהר נישט קענען לעבען. און מיר פערשטעהען, אויבזאָהל מיר פערדאַמען דאָס, דעם טייוועלישען פּלאַן פון די פּרייסישע האַקאַטיסטען, וועלכע האָבען געשמיסען די פוילישע קינדער אין די שולען אין ווזשעשניא, ווייל זיי די קינדער, האָבען נישט געוואָלט זאָגען דאָס געבעט אין דער דייטשער שפראַך.

און מיר, נאַציאָנאַלע יודען, קענען צוגעבען, אז ווען מיר זעהען, אז די פוילישע נאַציע האָט צוריקבעקומען א גרויסען חלק פון אָבערשלעזיען פון די פערהאַפּערישע דייטשען, האָבען זיי די פאַיאַקען, דאָס צו פערדאַנקען נאָר די פוילישע ארבייטער אין שלעזיען, וועלכע האָבען בשום אופן זיך נישט געלאָזט אסימילירען און ווען אפילו אין אַ צערקאַליעטשעטער פוילישער שפּאַך, דאָך האָבען זיי אין קיין אַנדערע שפּראַך נישט געוואָלט רעדען. און מיר פערשטעהען אויך די פסיכאָלאָגיע פון אונזערע חז"ל דאמאָלס ווען תלמי המלך פילאַדעלפוס האָט געהייסען איבערזעצען די תורה אויף גריכיש (סעפּטואגינטא) און די אסימילירטע יודען פון אלכסנדריה און עגיפּטען האָבען זיך שטאַרק געפרייט, אַז זיי וועלען יעצט האָבען די מעגליכקייט צו ערלערנען די העברעאישע שפּאַך מיט דער הילף פון דער גריכישער איבערזעצונג — האָבען דאמאָלס אונזערע חכמים זיך זעהר פּעסימיסטיש אויסגעדריקט קעגען דער איבערזעצונג און זיי האָבען געזאָגט, אז דער טאָג ווען די איבערזעצונג אין צושטאַנד געקומען — איז אַזוי געווען אומגליקליך פאַר די יודען כיום שנעשה בו העגל, פונקט אַזוי ווי דער טאָג ווען יודען האָבען געמאַכט דעם עגל. און האָבען אונז געגעבען, אַ טיעפען מאָראַל: „אז א קינד הויבט אָן צו רעדען, מוז דער פאָטער איהם לערנען תורה און רעדען מיט איהם לשון קדש. אויב נישט איז עס אַזוי, ווי ער וואָלט איהם חלילה בעגראָבען כאלו קוברו (ספרי עקב). די תורה איז אונז אייך געגעבען געוואָרען בדבור עברי.

אַזוי האָבען אונזערע עלטערן פּערשלאָסען אָבצוהיטען אונזערע הייליגע שפראַך, אַלס די נשמה פון אונזער פאָלק און וויל מען ווייטער צו זעהן אונזער רעליגיעז-נאַציאָנאַל-לעבען און די גאָלדענעם פאָדעם פון אונזערע קולטורעלע אוצרות, מוזען מיר די דויפּעלטע לעגען אויף צו בעוואָהרען די העברעאישע שפראַך אויף יעדען שריט, אין דער שולע, אין דער היים, אין דער קהלה און אין אונזער גאַנצער עפענטליכקייט.

פלטי מושקאַטבליט.ה.

ראַדאָם, ערב שבועות תרפ"ח

ביי די יודען אין בראַזיליען

(רייזע-בילדער אין אַמעריקע) — פון ל. מאָך.

די אייגען פון די יודישע כלל-טהוער זענען געווענדעט אהין, אהין צו די ווייטע לענדער, אין דרום-אמעריקא, דאָרט אין יענע מקומות, וואָס האָבען נאָך נישט אינגאַנצען פערשלאָסען די טיהרען פאַר דער יודישער עלענד — פאַר דער יודישער עמיגראַציע.

א רייהע לענדער ליגען אויסגעשפרייט אין די ווייטע אונבעקאַנטע טראָפּישע און האַלב טראָפּישע קאָנטינענטען. גאַר אונבעקאַנט זענען די לענדער, ווי איינגעהילט אין זיבען שלייערען, ארומגעהאָנגען מיט הונדערטער סודות.

עס זענען אָבער נישט קיין סודות, עס זענען לענדער. וואו דער טריט פון יודישען אימיגראַנט איז שוין פיעל ווייניג זיכער אויף יענעם באָדען. יודיש לעבען און שטרעבען האָט שוין דאָרט טיעפע וואָרצלען געשלאָגען. יודיש לעבען האָט זיך שוין דאָרט זיין אייגען געשטאַלט און טראַדיציעס.

אַרגענטינא איז שוין בעוואוסט אין דער וועלט אלס יודישער צענטער מיט איהרע יודישע קאָלאָניעס, מיט איהרע יודישע צייטונגען און געזעלשאַפטליכען אימפּולס. אָבער בראַזיליען איז נאָך ביים היינטיגען טאָג אַלץ אַ רעטעניש, סיי פאַר די כלל-טהוער, סיי פאַר דער ברייטער יודישער בעפעלקערונג. אָבער נאָך ארגענטינא איז דאָך בראַזיליען צום היינטיגען טאָג דאָס לאַנד וואָס נעהמט אויף די יודישע עמיגראַציע. אין בראַזיליען שטעלט זיך איין אַ יודיש לעבען, וואָס וועט אפשר זיין דאָס, וואָס קאַנאַדע איז — אין בעצוג צו די פעראייניגטע שטאַטען.

אָבער בראַזיליען, דאָס האַלב-קולטיווירטע לאַנד, קומט ארויס אַזוי פערהוילען פאַר אונז, אז אויסער איינצעלנע, צופעליגע ידיעות ווייסען מיר גאָר נישט פון דאָרטיגען לעבען, זיטען און מנהגים.

איך האָב דורכגערייזט כמעט אַלע ישובים פון יענעם יונגען מערקווירדיגען לאַנד. נישט דורכגערייזט ווי אַ צופעליגער, ווי א גאַסט. איך האָב זיך אָבגעשטעלט, זיך פעראינטערעסירט צוגעקוקט זיך צום לאַנד, צו איהרע איינוואוינער- און גוט בעאָבאַכט דאָס יודישע יונגע לעבען דאָרט.

• • •

פערנאַמבוקא, דאָס איז דער ערשטער פונקט, דער ערשטער אָנזאָג פון אַ הייסער דעטעניש פאַר טויזענדטער עמיגראַנטען, וואָס פאָהרען כסדר פערביי אויף שיפען דורך דעם דאָזיגען פונקט. די איינזאַמע פאַלמען-בוימער, וועלכע באָדען זיך אין זון-ליכט און שלינגען פערשמאַכטע דעם הייסען טרוקענעם שטויב, מאַכט די וואַנדערער אַ כך טראַכטען וועגען זייער גורל, וואָס פערבאָרגט זיך אין דער בלוי-דורכזיכטיגער לופט, וועלכע הענגט, ווי אַ דינער טול פון זיידענעם נעפעל געוועבט.

רעסיפע, די הויפּט-שטאָדט פון פערנאַמבוקא איז די שטאָדט פון אייביגען יונג-בענרינטען זומער. זי חנ'דעלט זיך פון דערווייטען, לאַכט מיט העל צוגאָסענעם גאָלד פון די שפּיצען אַראָב פון איהרע טורעמס. זי שטרעקט אנטקעגען ווייסע ארימס פון נייע טויערען און בנינים — די שטאָדט שמייכעלט מיט אַ יונג לעבען אויף דער שוועל פון אַן אונבעקאַנטער צוקינפט.

און די הונדערטער עמיגראַנטען, וואָס ציהען זיך פערביי דעם זוניגען אָרט פון פערנאַמבוקא, טראַכטען נישט איין מאָל צו וואָס ווייטער האָנדערען צום אונבעקאַנטען ערגיץ, אין בוענאָס איירעס, אז דאָ שמייכעלט דאָס גליק פון יעדען ווינקעל ארויס, אז דאָ לאַכט אַזוי תמיד דער יונגער זומער?

יודען זענען פאַרהאַן א כך אין רעסיפע, אַזוי ווי ס'זענען פאַרהאַן אין אנדערע קלענערע און גרעסערע שטעדט פון בראַזיליען. איינציגע עמיגראַנטען פערזעהען אָדער פערגעסען דעם ערשטען פּאָרט, די ערשטע טהיר צו די נייע, צו אונבעקאַנטע לענדער — פערנאַמבוקא וואָלט דאָ אין דער ערשטער שטאָדט פון בראַזיליען, וואו די שיפען קומען אָן פון איראָפּא, געווען אַן אימיגראַציע-הילף אינסטיטוציע, וואָלט זי שוין לאַנגע אַ ס' געלענקט די אימיגראַציע און געהאָלפען די יודישע אימיגראַנטען, וואָס ווייסען נישט „וואו איין, וואו אויס", האָלטען אַ כך געקענט שוין דאָ בלייבען און זיך גוט איינאָרדנען. די שטאָדט פערנאַמבוקא איז גרויס און נאָך נישט אויסגעניצט.

די יודען אין פערנאַמבוקא זענען היינט די רייכסטע און לעבען מאַטעריעל בעסער ווי די יודען אין וועלכער אנדער שטאָדט פון בראַזיל. און אומדירעקט וואַקסט דער יודישער ישוב מיט ריזיגע שריט. אמת קיין פרעמדע עמיגראַנטען קומען נישט צו, אָבער די, וואָס קומען יאָ, קומען אַלץ צו איינענע און קרובים. עס איז אָבער פאַרהאַן פּלאַץ פאַר נאָך הונדערטער און הונדערטער יודישע עמיגראַנטען, וואָס האָלטען זיך געקאָנט פיין איינאָרדנען ביי וואָס עס איז אין יענער שטאָדט.

דערצו נאָך איז פערנאַמבוקא פונקט האַלב וועג פון אייראָפּא אויפ'ן וועג צו אַרגענטינא.

די יודישע עמיגראַנטען, וואָס פאָהרען אָבער פאַרביי דעם דאָזיגען פּאָרט, טאָלט גאָר נישט איין, אַז אין דער דאָזיגער שטאָדט, וואָס שטעהט אין מיטען ים ווי א סטראַלענדיג אינזעל, זאָלען זיך געפונען יודען און קיין פוס פוס, א יודישן האַנדעלער וועט זיך דאָך נישט אַראָבשטעלען אויף אַזאַ באָדען, וואו קיין יודען געפונען זיך נישט.

נאָך א זיגזאַג פון עטליכע פרישע געבויטע גאַסען, די קעפּ געטונקט אין זון און דער פוס-טראָט געגלעט און געבאָדען פון געלע טייכען, וואָס קריכען זיך אדורך איבער דער לענג און ברייט פון דער שטאָדט. (רערפאַר ווערט באַקען די פערנאַמבוקא'ער הויפּט-שטאָדט גערופען „די ווענעציע פון בראַזיליע.") נאָך עטליכע מינוט פון פאָהרען און איבערגיין בריקען, וועלכע הענגען איבער די ווענעציאַנישע טייכען דורך אַלעען פון פּאַלמעס און גרינע פּאַרקען, קומט מען צו דער קאָנכענדיגער גאַס פון שטאָדט — די רוא בעאַטרי, די סאַמע האַרץ פון רעסיפע — דאָס איז די יודישע גאַס.

אָט דאָ אין דער גאַס האָבען יודען קאָנצענטרירט זייערע געשעפטען און האַנדלונגען, זייערע אינסטיטוציעס און פעראיינע. פאָלט מען אַריין אין דער „יודישע גאַס", פערגעסט מען, אַז מען געפינט זיך ערגיץ אין א ווייט, ווייטער פרעמדער שטאָדט, וועלכע שטעהט ווי אַן אינזעל אין מיטען ים. עס דאַכט זיך גיכער אויס, אַז מען געפינט זיך אין ווילנא, צי אין טשערנאָוויץ.

איין זאַך נאָר: די יודישע גאַס אין רעסיפע איז נישט אַזוי „יודישלעך", ווי טיפּישע יודישע גאַסען זעהען געוועהנליך אויס. זי איז ריין און עלעגאַנט, פונקט ווי עס זענען ריין און עלעגאַנט אַלע גאַסען פון דער יונגער זוניגער שטאָדט.

אין פּראָפּאָרציע פון די יודישע איינוואוינער איז דאָס יודישע געזעלשאַפטליכע לעבען דאָרט אין א גענוגענדען מאָס. דער יודישער הילפס-פעראיין איז גלייכצייטיג דער קלוב פון דער יודישער יוגענד און באַלד — די יודישע ביבליאָטעק. דער לעזע-זאַל, דער דראַמאַטישער פעראיין, אַלע צוזאַמען אין איין הויז, אונטער איין דאַך און א ביסעל ווייטער — די יודישע שולע.

אין דער פערנאַמבוקא'ער מלוכה זענען די איינוואוינער מעהרסטענטיילס אויסלענדער, ענגלענדער און אַמעריקאַנער. האָט די יודישע יוגענד פון זיי איבערגענומען דעם שפּיעל אין ספּאָרט, זענען צו די יודישע געזעלשאַפטליכע און קולטורעלע אינסטיטוציעס אויך צוגעקומען ספּאָרט- און טורן-פעראיינען דאָס מאַכט אָנגעזעהענער די יודישע איינוואוינער צווישען די איבריגע נאַציאָנאַליטעטען.

צווישען זיך, ווי דער שטייגער איז, לעבען יודען צעריסען און צוקריגט. פּאַרטייען און אַמביציעס, ציוניסטען און אַנטי-ציוניסטען, יודישיסטען און העברעאיסטען. די יודישע שולע צאַפּעלט אָפטמאָהל מיט'ן לעבען, און צווישען די ריי-פּאַרטייען זאָל זי נישט אויסהויכען איהר לעבען, אַזוי ווי אויך מיט אַנדערע אינסטיטוציעס. אָבער פאַר דער אויסערליכער וועלט שטעלען די יודען מיט זיך פאָר א געזונדטען, אַרבייטזאַמען עלעמענט, א נוצליכען קלאַס פאַר דער געזעלשאַפט. זיי שפּיעלען א גרויסע ראָלע אין מסחר און זענען אָנגעזעהן ביי דער רעגירונג. און טאָמער פון בראַזיליאַנער טעכטער קענען נישט פערשטעהן פאַרוואָס אַלע אויסלענדער זענען זיך משדך, האָבען חתונה מיט זייערע טעכטער און זיי, די „רומאַס"-ס'הייסט די יודען — נישט. און טאַקע די ערשטע טעמע צווישען א בראַזיליאַנער און א יוד, איז, פאַרוואָס די איז-ראעליטען דערווייטערען זיך פון זיי, זיי וואָלטען מיט'ן גרעסטען פערגעניגען און כבוד אָבגעגעבען זייערע טעכטער צו יודישע יונגעלייט פאַר פרויען, ווייל די אַרבייטסזאַמקייט, די משפּחה-ריינינקייט, דאָס פיינע פאַמיליען-לעבען, וואָס יודען פיהרען, איז די שטענדיגע טעמע אין די בראַזיליאַנישע בעסערע הייזער.

איניגע יודען זיינען אַזוי צו זאָגען „געשטרויכעלט געוואָרען" און האָבען חתונה געהאַט מיט קריסטליכע פרויען. זייער פאַמיליען-לעבען איז זעהר איי־גענאַרטיג און א געוויסע מאָס אָריגינעל. די בראַזיליאַנער זענען שטאַרק פרום, קאַטאָליקען. די פרויען, וואָס האָבען חתונה מיט יודישע מענער, זאָגען זיך פון אַלץ אָב. נאָר נישט פון זייער פרומקייט, אין דער צייט, וואָס דער מאַן, וועלכער ביגעהט אַזאַ שריט און האָט חתונה מיט א נישט-יודישער טאָכטער, איז נאַטירליך פרייגעזאָגען און וואָלט אידאי ביי זיך אין הויז נישט געוואָלט האָבען די אַלערליי צלמים און היילגע בילדער, וואָס זיין ווייב בעשלייערט מיט זיי די שטוב. אָבער ווי קען ער אויסוואָרצלען דאָס, וואָס יאָהרען האָבען איינגעוואָרצעלט? חוץ דעם מוז מען דאָך זיין טפעס טאָלעראַנט אויך.

געהט זי אין קירכע און ער האַלט ביי זיך אין הויז א יודישע ביבליאָטעק. איז ער א יודישער כלל-טהוער און קולטור-טהוער און זי לויפט יעדען פרייטאָג זיך מתודה זיין צום גלח.

נאָר אַז עס ווערט געבוירען א קינד, נעהמט דער פאָטער די אויבערהאַנד. גיט מען עס א יודישען נאָמען און די גוי'אישע מאַמע ברעכט זיך די צונג, כדי מיט'ן קינד יודיש צורעדען, ווייל אַזוי איז רעד ווילען פון טאַטען און פאַרוואָס זאָל זי איהם נישט פערשאַפען דאָס פערגעניגען?

כאַראַקטעריסטיש, דער היפך פון אונזערע יודישע מאַמעס.

און אַז איך וואַנדער אַרום צווישען די דאָזיגע געמישטע פאַמיליעס און הער ווי קריסטליכע מאַמעס שלעפּערן איין זייערע קינדער מיט יודישע ליעדלעך, מישען זיך אויף פאַר מיר יענע בלוטיגע בלעטלעך פון אונזער געשיכטע און עס שוועבען פערביי די בילדער פון דער יודישער אינקוויזיציע, די יסורים. דאָ אין דער שטאָדט רעסיפע וואוהין עס זענען אַנטלאָפען די געראַטעוועטע פון שפּאַניען און פּאָרטוגאַל. דאַכט זיך מיר, אַז אויף דעם אָרט, וואו די קריסטליכע מאַמע בעדעקט מיט הייסע קושען איהר יודיש קינד און עס פאָלט איהר'ס א טרעהר, אָט דאָ אויף דעם אָרט, וואו עס שטעהט איצט דאָס הויז, איז א מאָל א שייטער-הויפען געשטאַנען און דעם קינד'ס עלטער, עלטער-זיידענ'ס ביינער האָבען זיך געבערענט אויפ'ן „הייליגען פלאַם" אויפ'ן בעפעל פון דער אינקוויזיציע...

■■■■■■

די תורה.

(שביעית-פעליעטאָן)

דער מדרש זאָגט, גאָט איז אַרומגעגאַנגען מיט דער תורה צו אַלע אומות העולם און קיינער האָט זי נישט געוואָלט צונעמען איז ער דאַן געקומען צו די יודען. האָבען זיי זיך גאָרנישט געפרעגט וואָס און ווען און זי גלייך צוגענומען.

ווייזט אויס, אַז דער כביכול האָט געוואוסט, אַז מיט דעם יוד איז נישטאָ וואָס צו איילען, ער וועט גיין פריער צו אַן אַנדער פאָלק, נאָר באין ברירה, אַז קיין פאָלק וועט שוין די תורה נישט וועלען נעמען וועט מען גיין צו ר' ישראליקן.

ניט אַהט איז שוין קיין ראיה נישט, ער וועט שוין די תורה נעמען.

פאַר וואָס אייגענטליך? —

צ'ליב צוויי טעמים:

א יוד האָט ליב צו האַנדלען מציאות. זעהט ער, אַז גאָט האָט א תורה צו פערקויפען און בחצי חנם — איז געקויפט, צוגענומען.

און א יוד האָט ליב אַלטוואַרג.

נאָכדעם ווי די תורה איז שוין געווען ביי אַלע גוים אין די הענד, און אַלע האָבען זי שוין געהאַט בעטאַפּט און נישט געוואָלט, געפעלט זי ערשט דוקא דעם יוד.

אָט אַזוי איז עס א ריינער צופאַל דאָס מיר זענען יודען.

ווארום ווען אַן אַנדער פאָלק נעמט אַזוי צו די תורה אָדער ווען די יודען וואָלטען זי אויך נישט געוואָלט נעמען — וואָלטען די יודען איצט געווען גוים. וואָלט געווען א וועלט פון לויטער גוים. קיין שום יודען וואָלטען נישט געווען. ווי וואָלט דעמאָלט די וועלט געהאַט א פנים.

ווי וואָלט אויסגעזעהן דער גאַנצער אייראָפּעאיזם אָהן יודען-העצע? די ציוויליזאַציע אָהן אַנטיסעמיטיזם? די גאַנצע מאָדערנע קולטור אָהן דעם „פיינטעלע יודי"?

און וואָס וואָלטען געטון דעמאָלט אונזערע ראַוואַיניקעס מיט זייער חבריא, זיי וואָלטען זיך פשוט אויסגעהאַנגען פאַר צרות.

און אונזערע ביוראָקראַטעי? — קיין „געטאָס" וואָלט מען נישט געקאָנט מאַכען און נישט קיין „נומערוס קלאַוזוס". יעצט קען מען זיך פאַרשטעלען ווי די וועלט וואָלט אויסגעזעהן ווען עס זאָלען נישט זיין קיין יודען.

און וואָס וואָלט מען געטוהן עפּעס מכח א בלוט-בלבול, ווען עס וואָלטען קיין יודען נישט געווען?

אוי ווען וואָלט מען באָיקאָטירט? געגען וועמען וואָלט די „דוואַ גראָשע" געהעצט? —

אך, ס'וואָלט א ביטער עסק פאַר דער וועלט געווען.

די איצטיגע מאָדערנע, ציוויליזירטע און קולטורעלע וועלט, דאָס איצטיגע אייראָפּא מוז האָבען דעם יוד.

ווען דער יוד זאָל נישט זיין וואָלטען זיי איהם געשאַפען, פון דער ערד אַרויסגעגראָבען.

דאָס איז אַלץ בנוגע דער אויסערער וועלט. ביי אונז אָבער וואָלט גאָר נישט גוט געווען.

אונזערע רבנים און יודישע גמינעס וואָלטען נישט געקאָנט מאַכען קיין געשעפטען מיט חופּה-וקדושין, מיט

(סוף זייט 6)

הומאריסטישע אבטיילונג.

קרעפלעך.

צוזויפגעשטעלט
— פון —
מנחם מענדיל קיצלער.

בלינצעס, קרעפלעך, אנגעפולט
מיט קעז, ראזשענקעס און כל־טוב.
א מתנה לכבוד שבועות
דער מענשהייט פון אונזער
קהל'שען נשמיוצכץ.

אקדמות פון דער ראדאמער גמינע

(צוזאגען און צוזינגען מיט'ן קנאק).

אקדמות איידער איך הויב אן ווערען אויס דאזארא — תא,
אולא שקילנא וועל איך מיך פריהער בעזארגען מיט א בלאקא — תא.
בבבי תרת ותלת מיט לאקריץ־ריידעלעך און פאלשע שטיק
קאן מען אלץ אויטפיהרא — תא,
בברי דברי מ'דארף נאר בלאפען, טשאקען, אז כ'וועט זיין גוטא — תא.
גבוה'ן עלמין ווער ס'האט די מאכט רייט אויפ'ן קארקא — תא,
גביל אילו רקיע מעגען די האנדווערקער און די פישמאנס שפרינגען
ביז'ן הימעל־ארויפא — תא.
דיו מ'דארף נאר האבען טינט און פעדער און דאן גיט מען זיך אנ'עצה — תא,
דירי ארעא און פאר'ן עולם גולם איז פערטיג א מעהרהייטא — תא.
הדר די שיינע יודען, די יחסנים און די גאנצע תקיפא — תא,
הקם ציטערן און פלאטערן כ'זאל נישט אויפשטעהן א נייע גמינא — תא.
ובלא לאי ס'ווערט ניט מיעד צוטראכטען פון דורס'ען די אנפיהרערא — תא,
ובאתא קלילא דעם שרייבער, וואס ענטדעקט זייער אויפפיהרא — תא.
זהיר יקריה עלה איף איין פרעזעס שיינט די שכינה
און ער שיסט מיט פייערא — תא,
זמין און ער גרייט זיך און גרייט זיך מיט זיין דיותא — תא.
טפי אפגעלעקט א ביינדעל און אממייסט געגנאגען פון דער רב־קאמפא — תא,
טעם און פערזוכט דיים אמת'ן טעם — האט דער סעקרעטארא — תא.
תלין אז ראדאמער קומען קיין לובלין און מ'רעדט וועגען דער קהלה — תא,
תמהין ושיילין לאכט מען און מ'שטוינט פונ'ם פערוואל־פרעזעסא — תא.
בנרנהי איינעם דעם צווייטען וויל דערשטעכען מיט די הערנערא — תא,
מסתרין מ'האנדעלט און מ'מסחר'ט וועגען די נייע גמינע־וואהלען
ווי אויף דער בערזא — תא.
מרימם געליבט זאל זיין פאר'ן דעקרעט דער מיניסטעריא — תא,
צבי וואס ער האט אונז מוכה געווען מיט נייע וואהלענא — תא.

עשרת הדברות.

אנכי, איך הייס ר' יאסעל און אזוי ווי איך זאג מוז זיין...

לא יהיה לך, איהר, מיינע הערריז, ר' שמואל משה חייב איהר זאלט נישט ריינען די פרעמדע געטער...

לא תשא, יאגט איך נישט, ר' פרעזעס־לעב צומאכען קיין אגמאכען, חייל ס'ועט זיך סיי ווי נישט איינגעבען און אלץ וועט צערינען ווערען...

לא תשא, שווער נישט, אז ביהט געזיכערט מיט'ן מאנדאט צו דער נייער גמינע. קאנסט א מאל שווערען פאלש.

זכור, געדענקט ה"ה דאזארעס, ערב תליסה'ניקעס, אז ס'רוקען אז נייע וואהלען און אייערע הבטחות־וועקסלען זענען שוין ביים פראטעסט.

כבד, שיהן דיין כביד. אז נישט וועט מען דערצעהלען סודות...

לא תרצח, טהו דיר נישט אן קיין מעשעלע פון א ספר תורה און הינ'ע נישט קיינעם, ווייל דעמאלס ביסטו א גרעסערער רוצח.

לא תנאף, זינדיג נישט צוזאמען מיט די, וואס האבען דיך געשענדעט.

לא תגנב, גנב'ע נישט יענעמ'ס דעה און שפיעל נישט קיין קאמעדיעס פון פאליטיק. סוף־כל סוף וועט די מאסקע אראבפאלן און מ'וועט זעהן, אז ביסט געווען א גוטער שווינדלער און א שלעכטער דיפלאמאט...

לא תחמד, ס'זאל דיך נישט פערגלוסטען צו זיין א תקיף און שלאגען זיך אויף עטליכע פראנסען מיט א מאהל, ווייל דאן ביסטו א פערלוירענער און אלע וועלען לאכען פון דיר...

גרינס אויף שבועות.

די יודישע סוחרים און האנדווערקער וועלען אויף היי־יעהריגען שבועות נישט דארפען אויסגעבען אויף גרינס. זיי וועלען יוצא זיין מיט די „ואקאזען פלאט־ניטשעס" פון אומזאץ־שטייער, וואס דערהאלטענדיג זיי ווערט יעדער מאמענטאל גרין און געל.

ע ר ב ־ ד א ט ש ע.

(קליינער פעליעטאן).

מיין ווייב ארבייט מעשים, זי קוויטשעט און טומעלט
א דאטשע מוז איך איהר דינגען אין זאקאפאנע
א שכנה האט דארט שוין א דאטשע געדונגען,
אין זי איהר מקנא דעם וויבעל די גרינע הושטנא.

„אזא ציפע־טריינע וועט דינגען א דאטשע
און איך וועל אין שטאדט אין די היצען זיך גליהען!
פון אונטער דער ערד זאל מיר ווערען א דאטשע,
או נישט, וועט אין קאפ אלע טעלער דיר פליהען!...

און ס'העלפט נישט קיין בעטען, קיין הייסע תחנונים,
אז מיינע מכהרים זיי ליגען אין דער ערד,
זי ווערט דאן נאך בייזער, צושרייט זיך נאר שטארקער
און שיסט מיט זלזולים: בהמה און פערד!

„אויף אלץ האסטו שכל, מיין זיווג געבענשטער,
אויף וועקסלען שרייבען אין לאזען פראטעסטען.
א דאטשע, א דאטשע, א דאטשע זאל ווערען.
א דאטשע מיט כל־טוב. פון שענסטען און בעסטען!

„איך האב שוין ביי דיר גאר קיין ווערט,
א מאן, פאר זיין אייגען ווייב זאל נישט זארגען
א דאטשע זאל ווערען איך וויל גארנישט וויסען —
מעגסט וועקסלעך שרייבען און לייען און בארגען."

— — — — — — — — — — — — —

איצט געה איך ארום. און דער קאפ איז נישט מיינער.
אין בין ווי משוגע און בין, ווי א דולער.
די קעשענעס ליידיגע, לעהרע אין פוסטע —
אין נאר מיט „גאקאזען" מיין שאנק א פולער.

א רעטונגס־קאמיטעט איז דאכט זיך דא געשאפען
צו העלפען די מענשען, וואס אין נויט, —
אפשר וואלטען זיי פאר מיין ווייב א דאטשע געדינגען,
זי זאל מיך נישט שעלטען, פערמוטשען צום טויט?...

צבי פ—ער.

דער גרויסער רושם אין פעלקער־בונד

זשענעווא.

(ספעציעל צו „די קרעפלעך").

דא האט געמאכט א שטארקער רושם דאס לייגען דעם מאנדאט פון מעצע־נאס, ה' מוליער, פון דער שטאדט ראדאם. אין צוזאמענהאנג מיט זיין רעזיגנאציע אלס ראטמאן פון ראדאמער שטאדט־ראט, האט דער פעלקער־בונד אבגעהאלטען א עקסטרא־זיצונג, אויף וועלכער ס'איז אויסגעדריקט געווארען גרויס מיטגעפיהל צוליב'ן גרויסען פערלוכט, וואס האט איבער דעם געטראפען דאס יודישע פאלק בכלל און דאס ראדאמער יודענטום בפרט.

שטורמישע זיצונג אין גמינע.

אויף דער לעצטער ראט־זיצונג איז בעהאנדעלט געווארען די פראגע, אויב די דאזארעס און די פרנסים פון ראט און פערוואלטונג דארפען עסען אום שבועות מילכיגע, אדער פליישיגע קרעפלעך. דער אפאזיציאנער ה' פישמאן, וואס לעבט נישט בשלום מיט'ן פרעזעס האט וועגען דער פראגע געהאלטען א לענגערע רעדע, אין וועלכער ער האט אנגעוויזען, אז אזוי ווי דער ראט געהט אנגעטוהן מאסקעס און אזוי ווי אין פורים עסט מען פליישיגע קרעפלעך מוזען די דאזארעס עסען פליישיגע קרעפלעך.

געגען דעם מאטיוו זענען ארויסגעטרעטען די כ'עזעסען פון ראט און פערוואלטונג, וועלכע האבען אין א שארפען טאהן פראטעסטירט, אז דער „שידוך" צווישען ציוניסטען מיט דער אגודה און דער בונד צווישען פריינע־זאנענע און רעליגיעזע פרומע יודען איז נישט מעהר ווי צו ראטעווען די סיטואציע, טפו, כ'מיין דאס יודישקייט, וואס די האנדווערקער: די אפאזיציע, מיט ה' פישמאן בראש, ווילען בעקעמפען, לכן בעטען זיי, אז זיי זאלען שטימען לטובת דעם דת און יעדער יוד זאל עסען מילכיגע קרעפלעך.

אזוי ווי צוליב'ן פארשלאג איז אויסגעבראכען א היציגע דיסקוסיע איז געבליבען איבערצולאזען די אבשטימען איבער'ן פארשלאג אויף איבער־יאהר. דערווייל איז די גמינע נישט מילכיג'ס און נישט פליישיג'ס.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

דעלעגאציע ביים נאטשעלניק פון היגען שניידער-צעך.

פאריגען שבת האט א דעלעגאציע פון האנדווערקער-קלוב, וועלכע איז בעשטאנען פון די ה"ה: צ. בוימאן, צ. גינצי, שוירמאן, סעקר. סטראזשינסקי מ. ה. פייגעס ה' משה רובינשטיין בריאש, זיך פארשטעלט דעם נאטשעלניק פון היגען שטייער-אמט, ה' יאנאצעק, מיט וועלכען די דעלעגאציע האט א לענגערע צייט קאנפערירט וועגען דער לעצטער שטייער - אויסמעסטונג, וואס איז אויסגעפאלען אלס צו-גרויסע שטייער אויף די ראדאמער יודישע האנדווערקער.

ביז'ן געשפרעך האט די דעלעגאציע איליסטרירט מיט פאקטען און געמאכט די בעוואוסטע מיטגלידער פון האנדווערקער-קלוב און איבערגעבען דעם נאטשעלניק א אויספירליכע רשימה פון די יעניגע יודישע האנדווערקער, וועלכע מ'האט צו-פיל בעלאסטעט ביים איינמעסטען דעם אומזאץ-שטייער.

דער נאטשעלניק האט אויפמערקזאם געמאכט דערויף, וואס צוליב בויושעט-סעמים קאן קיין רייד נישט זיין פון פארקלענערען אין אלגעמיין דעם אומזאץ-שטייער סיידען אין אויסנאהמס-פאלע. ער האט צוגעגעבען, אז ריגירט אויף דעם לויפענדן יאהר צוגעגרייט אין מיניסטעריום געוויסע אנדערונגען לטובת די שטאטישע שטייער-צאהלער'ס און עס וועט זיך מאר א בעשטייערונג פון א רייכערע פייערים-בעפעלקערונג, אנהויבענדיג פון די, וואס בעזיצען 30 מארגעס ערד.

די דעלעגאציע האט אויפמערקזאם געמאכט דאס פעל צאהלער'ס זענען וואס אויף 10 פאכיג העכער בעשטייערט געווארען און דאס איינמאהנען די שטייערען פון די וועלכע קאן זיי דערפיהרען צו אונטערגאנג. דערויף האט דער נאטשעלניק פערשפראכען גענוי נאכצוקאנטראלירען און די ספעציעלע פאלען.

דער נאטשעלניק האט איך צוגעזאגט צו צולאזען ואכקענער, וועלכע וועלען ווערען דעלעגירט פון האנדווערקער קלוב.

* * *

אין צוזאמענהאנג דערמיט בעמערקט די פערוואלטונג פון האנדווערקער-קלוב די שטארק בעטוילהט'ע מיטגלידער דאס זיי זאלען אויפקלערען די ואכקענער פון קלוב גענויע איינצעלהייטען וועגען זייער פאך, כדי צו קאנען ווי געהעריג מאטיווירען ביים צווייטען מאהל שאצען אין שטייער-אמט.

אלגעמיינע יעהרליכע פערזאמלונג פון „מאן"

שבת, ד. 26 מאי ד. י. פינקטליך 7 א זייגער אבענד קומט פאר אין איינענעם לאקאל פון דער געזעלשאפט (דלוגא 24) די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון די מיטגליעדער.

* * *

זומער-קאלאניעס אין גארבאטקא.

דען 10-טען יוני ד. י. פאהרט צו קיין גארבאטקא די ערשטע גרופע קינדער פון טאז אויף זומער-קאלאניעס.

דען 1-טען יוני ווערען געשלאסען די איינשרייבונגען פון קינדער אויף די זומער-קאלאניעס קיין גארבאטקא.

* * *

דער אנפאנג פון די „געזונדהייטס-וואך" פון „טאז" איז אבגעלעגט געווארען פון 15 מאי אויף ד. 1-טען יוני ד. י.

גרויסער אינטערעס האט ארויס-גערופען דאס שאפען אין ראדאם א יודישען פאלקס-אוניווערזיטעט.

דאנערשטאג ד. 17/5 ד. י. איז אין לאקאל פון „סורחיט" פארגעקומען א בעראטונג וועגען דעם יודישען פאלקס-אוניווערזיטעט, אין וועלכער עס האבען זיך בעטייליגט פארשטעהער פון פארשידענע ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס. מאג. סאלבע האט איבערגעמענדיג רעם פארזיץ בעקאנט געמאכט די אנוועזענדע מיט'ן ציעל פון דער בעראטונג און גלייכצייטיג אבגעגעבען א בעריכט פון דער ביז איצטיגער טעטיגקייט פון דער צייטווייליגער פערוואלטונג. נאך דער רעדע פון מאג. סאלבע ענטוויקעלט זיך א ברייטע דיסקוסיע אין וועלכער עס בעטייליגען זיך די ה"ה פראפ. האלצקענער; בלומאן; צהייגענבערג; ראטמ. קאפלער (ראט מענער קאלא); זילבערשטיין; מעלכיאר א.; מעלכיאר י.; קירשענבוים; שטאוק; ראטמ. לאנדוי און דאנציגער.

נאך דער דיסקוסיע, אין משך פון וועלכער עס ווייזט זיך ארויס די גרייטקייט פון אלע אנוועזענדע — אויסער די פ"צ פארשטעהער, וועלכע האבען ערקלערט, אז זיי דארפען נאך נעקומען צו אינפארמאציע צייטקען — מיטצוהעלפען ביים שאפען און ענטוויקלונג פון י. פ. א., ווערט אויפ'ן פארשלאג פון מאג. סאלבע געוועהלט א ראט, וועלכער וועט מיטארבייטען מיט דער ביז איצטיגער פערוואלטונג.

אין ראט געהען אריין די ה"ה ד"ר. קירשענבוים; ד"ר סאטאר; לאווניק ראטבענערג; ראטמ. לאנדוי; פרעזעס רובינשטיין; אינזש. דיאמענט; ה' מעלכיאר; ה' זילבערשטיין און פרנס ראזענבוים.

גלייך נאך דער בעראטונג האבען זיך אלע אנוועזענדע דעקלארירט אלס מיטגליעדער פון י. פ. א.

* * *

אין משך פון די לעצטע וואכען ענטוויקעלט די צייטווייליגע פערוואלטונג א אינטענסיווע טעטיגקייט בכדי צו ערמעגליכען אין די נאהנטסטע טעג די עריפנונג פון י. פ. א.

נאך דער לעצטער יוערבירונגס-פערזאמלונג האט זיך די צאהל מיטגליעדער פון י. פ. א. בעדייטענד פערגרעסערט. כאג טעגליך קומען צו פרישע מיטגליעדער, וועלכע רעקרוטירען זיך פון די פערשידענסטע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג.

דער צייטווייליגער ראט און פערוואלטונג גרייטען צו א אויפרוף צו דער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם וועגען די בעדייטונג פון י. פ. א. און די אויפגאבען פון דער יודישער געזעלשאפט לגבי איהר.

ווי מיר ווערען געוואהר וועט די פייערליכע ערעפנונג פון י. פ. א. פארקומען שבת דעם 9/6 אין איינעם פון די גרעסטע שטאדטישע זאלען מיט'ן אנטייל פון געוועז. דעפ. ד"ר יצחק שיפער. גענויע איינצעלהייטען אין קומענדיגען נומער.

די הילפס-אקציע פון „עזרה" פאר קראנקע און לונגען-ליידענדע

דאנערשטאג דעם 17 ה. ח. איז פארגעקומען א זיצונג פון פערוו. „עזרה". ס'איז געווארען בעטראכט די בוסק-

---

(סוף פון זייט 4).

געווען מיט הכשרים אויף פסח און נאך אזעלכע זאכען. זיי וואלטען נעבעך נישט געקענט אויסלאזען „רבנישע מאגיפעטנען" און מען וואלט גארנישט געוואוסט פון זייער חכמה.

מגידים וואלטען נישט געקאנט ברענגען א ראיה פון א פסוק, אז מען דארף זיי געבען געלד.

יורען כוהנים וואלטען נישט געקאנט שיירען פאלש ביי דעם תורה'לע און כאפען דאדורך א גוטע מטבע.

אפיקורסים וואלטען נישט געהאט מיט וואס צו זיין אפיקורסים, נישט געקאנט עסען „קיגעל מיט זייף" אויף להכעיס.

אזוי אבער, אז מיר האבען א תורה אין וואיל דער וועלט און וואויל אונז.

עס איז וואויל דער וועלט, דערמיט וואס עס איז דא יודען און דער יוד קאן זיין אין אלעם שולדיג. מיט דער צרה „יוד" דרייט מען זיך ארויס פון פיל זאכען און דער עיקר: עס האט זיך געקאנט אויסבייטען אין שאפען די איצטיגע מאדערנע קולטור פון אייראפא.

און וואויל איז אונז, עס איז א מחיה. אין א קליין שטעדטעל, בפרט אין אונזער ראדאם איז זיך דא איבער וואס צו קריגען, איבער רבנות, שוחטים, איסורים, אן עליה, איבער „מפטיר". איבער „ששי", איבער הוצאה והכנסה, הגבה וגלילה א. א. וו.

מלמדים פערדינען געלד. רבנים, דיינים, קהל'שע פערזאנען, שוחטים, מוהלים, שמשים, חזנים, בעלי-תפלות און בעלי-קוראס לעבען אין זכות פון דער תורה.

א „רבי" זאגט א שטיקעל תורה און פערגלאצט די אויגען צום הימעל און אפילו דער גבאי מאכט איך גישט קיין שלעכט געשעפט מיט דער תורה.

דער דאזער פארעט זיך ביי כשרות און נעמט שוחד ביים נייעם שוחט און דאס געשעפט ווערט געשלאסען אין נאמען פון דער תורה.

קורץ, עס איז א מחיה'דיגע וועלט.

לעבען זאל אונזער תורה!

כאטש מען איז זי די לעצטע צייט נישט אזוי שטארק מקיים, נאר פעהלען זאל זי אונז נישט.

מיר האבען נישט קיין הרכה.

אייראפא מוז האבען, אז עס זאל זיין ביי אונז די תורה.

און מיר אויך.

יודען מוזען האבען די תורה.

קיין שלעכט געשעפט האבען מיר נישט געמאכט.

מיט'ן פלינקען „נעשה ונשמע" זענען מיר נישט ארייגעפאלען.

לעבען זאל אונזער תורה! —

צבי.

פראגע. צוליב דעם וואס מ'האט נישט געקאנט בעקומען פארלויפיג א פאסענדען לאקאל אין בוסק, דעריבער וועט דאס ארויספיקען פארקומען א ביסעל שפעטער. אלענפאלס וועט אין די נאענטסטע טעג זיך אנהויבען די קוואליפיצירונג פון קראנקע.

ס'איז אויך געווארען בעשלאסען פארלויפיג צו אסיגנירען די סומע פון 500 זל. אויף שטיצעס פאר לונגען לײדענדע ארויסצופאהרען אויפ'ן דארף. די זעלבע סומע איז געווארען פערטיילט צווישען די נויטבעדערפטיגע, וואס האבן זיך געווענדעט נאך אזא שטיצע און אריינגעטראגען וועגען דעם זעלבען ביטעס.

נישט קוקענדיג וואס „עזרה" האט א דעפיציט פון דער פסח-אקציע, וועלכער איז אגב נאך נישט געווארען געדעקט — פונדעסטוועגען האט זי בעשלאסען צו בעזארגען א גרעסערע צאהל פאמיליעס מיט שטיצע און פראדוקטען אויף שבועות. ארויסגעגעבען ווערען חלות, מעהל און רייז אין גענוגענדע קוואנטום'ס. די באנעס—נישט נאמענטליכע—וועלען ווערען בעזארגט יעדען אהיים דורך די פערא.-מיטגלידער.

פער'משפט געווארען אויף 4 יאהר תפיסה.

פערגאנגענע וואך, מיטוואך, איז אין היגען קרייז-געריכט בעטראכט געווארען דער פראצעס פון קריסטליכען קאב שולץ, וועלכער האט ערמארדעט זיין קאנקורענט עדווארד ווייטקנעכט.

דער פראצעס האט געדויערט א גאנצע טאג ביז 10 ביינאכט און איבער דער גאנצער צייט האט דעם געריכטס-זאהל איבערפולט א גרויסען עולם פון בעקאנטע, קרובים און שכנים פון ביידע צדדים.

לויט די ערקלערונגען פון די עדות, וועלכע זענען ארויסגערופען געווארען אין א צאהל פון 40, איז דער מארד געשעהן ביי פאלגענדע אומשטענדען: צווישען שולץ'ען מיט דער פאמיליע ווייטקנעכט, וועלכע האבען אויף דער זשאביע גאס אין נאהענטע שכנות זייערע ווורשט-פאבריקען, האט זיך געפיהרט א קאנקורענץ-קאמפף, וועלכע האט געברענגט צו אפטע קאנפליקטען און אזאנטורעס.

דאנערשטאג דעם 26 סטיצען ה. י. ווען שולץ האט זיך אהיימגעקעהרט פון יאריד האט ער זייענדיג אויף דער זשאביע גאס זיך דערוויסט פון עמיצען, אז די ווייטקנעכט'ס שלאגען זיין זוהן. שולץ האט דאן גענומען זיך איילען א היים און ווען די ווייטקנעכט'ס האבען איהם דערזעהן לויפען א אויפגערעגטען אין איין איכפעט—זענען אנטלאפען צו דער ריכטונג פון זייער הויז וואו שולץ האט זיי נאכגעיאגט און דערהרג'עט ערווארד ווייטקנעכט.

בעת די ווייטערדיגע פערהאנדלונגען ווען ס'ווערן אויסגעהערט ביידע צדדים ענטשטעהט א שטיקעל חלוקי דעות וועגען דער סבה און ווי אזוי דער מארד איז אויסגעפיהרט געווארען. די ווייטקנעכט'ס בעשטעטיגען, אז צווישען זיי מיט שולץ'ען זענען קיינמאהל קיין סכסוכים נישט פארגעקומען, און נאכיאגענדיג האט שולץ געשאסען צו זיי אהן שום סבה, דער'הרג'ענדיג עדווארד ווייטקנעכט'ען. דאגעגען שולץ מיט זיינע חברים, וועלכע האבען בייגעוואוינט דעם גאנצען טרויריגען פאל, ערקלערען קאטעגאריש, אז בעת דעם לויפען אויף דער זשאביע גאס צום הויז פון די ווייטקנעכט'ס אום צוזעהען צי זיי שלאגען ווירקליך זיין זוהן, האבען זיך די ווייטקנעכט'ס געווארפען אויף זיי מיט אייזענס, ביי וואס זיין קאלעגע, טשאנזשינעק, האט בעקומען א שווערען וואונד אין קאפ, אנידערפאלענדיג אויף די ערד אין א קאלוושע בלוט, און שולץ בעקומענדיג א שטארקען קלאפ אין קאפ איז אנידערגעפאלען א בעטויבטער.

זעהענדיג די דראהענדע לאגע און דעם פערוואונדעטען טשאנזשינסקי, האט שולץ ארויסגעכאפט דעם רעוואלווער אויסשיסענדיג דריי מאהל אין דער ריכטונג פון הויף. וואו די ווייטקנעכט'ס האבען זיך געהאלטען און איין קויל האט געטראפען אין ברוסט-קאסטען פון עדווארד ווייטקנעכט, וועלכער איז אין א פאר מינוט ארום געשטארבען.

די ערקלערונגען פון אנדערע עדות זענען אויסגעפאלען נישט צום גינסטען פון בעשולדיגטען שולץ.

אין נאמען פון דער פרוי און קינדער פון'ם דער'הרג'עטען ווייטקנעכט איז ארויסגעטרעטען אדוו. ז. וואשילעווסקי, וועלכער פאדערט א הארבע שטראף פאר'ן מערדער און א חוץ דעם א מאטעריעלע ענטשעדיגונג פון 300 זל. אויף די לויה-אויסגאבען פון ערמארדעטען און פאר די 5 קליינע קינדער, וואס זענען נאך איהם פערבליבען, מאהנט ה' וואשילעווסקי, אז שולץ זאל זיי צאהלען 350 זל. א חודש ביז זיי וועלען ווערען פוליעהריג.

דעם בעשולדיגטען האבען פערטיידיגט די אדוו. נאלטשעווסקי און זשיטאוויעצקי.

נאך א בעראטונג פון אנדערטהאלבען שעה האט דאס געריכט ארויסגעטראגען א אורטייל, לויט וועלכען שולץ איז פער'משפט געווארען אויף 4 יאהר שווערע תפיסה. אויסער דעם מיט א געלד-שטראף פון 300 זל. אויף לויה-קאסטען און 180 זל. א חודש פאר די קינדער פון ערמארדעטען ווייטקנעכט.

קינדער-פארשטעלונג.

דעם היינטיגען זונטאג איז אין לאקאל פון „עז"ה" איינגעארדנעט געווארען א פארשטעלונג פון די קינדער פון חנוך ילדים (רלוגא 11). די פארשטעלונג האט זיך זעהר גוט איינגעגעבען און ארויסגערופען גרויס צופרידענהייט ביי אלע אנוועזענדע. אין ערפאלג האט מיטגעהאלפען די אנפיהרערין פרל. פינקעלשטיין.

די אינסטיטוציע „חנוך ילדים", וועמענס אויפגאבע איז צו ערציהען און בעזארגען מיט אלעם נויטיגען ארימע יודישע קינדער, ברויך מעהר פעראינטערעסירען די יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם.

די פערוואלטונג, וועלכע פיהרט אן מיט דער דאזיגער נוצליכער אינסטיטוציע בעשטעהט פון פאלגענדע פרויען: היטעלשטאט (פרעזעס), ד"ר קאלאדנער (סעקרעטאר), טענענבוים (קאסירער), האמערשטיין, גאלדבלום, לאסטמאן, שטעלמאן, ד"ר לעוין, חוואט, פר. בוימאן, ד"ר קאדישעוויטש, זאלצבערג.

פארלעזונגען און רעפעראטען.

שבת דעם 2-טען טאג שבועות 3 נ.מ. אין לאקאל פון. האנדווערקער-קלוב וועט ה' ל. מילמאן האלטען א פארלעזונג א.ד.ט. „שבועות אלס יסוד פון יודענטום".

איינגאנג נור פאר מיטגלידער.

פון דער צ"ונ.-ארגאניזאציע

אין צוזאמענהאנג מיט דער פערבעסערונג פון מצב אין א"י און אויפלעבונג פון ציוניסטישער טעטיגקייט קומט שבת דעם 2-טען טאג שבועות — 26 ד.ח. פאר א פערזאמלונג אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. אויף וועלכער די ח"ח: פרענקעל, ראזענבערג, לוקסענבורג און אנד. וועלען רעפערירען א.ד.ט.: „די יעצטיגע לאגע אין ציוניזם".

איינגאנג פאר חברים און סימפאטיקער פריי.

פון דער יתומים-אקציע אין ראדאם.

די זאמעל-אקציע פון דעם פערבאנד פאר יתומים פערזארגונג אין פוילען. וועלכע איז פראקלאמירט געווארען דעם ח'דש איז אין פוילען גאנג.

אויך דער יתומים-קאמיטעט אין ראדאם, וועלכער איז מיטגליד-אבטיילונג אין פערבאנד טרעט יעצט צו אדורכצופיהרען א ברייטע אקציע ביי דער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם, כדי אזוי ארום צו פערגרעסערן די מיטלען, וואס זענען נויטיג כדי צו פערזיכערען די אויסהאלטונג פון די יתומים.

מיר ווענדען זיך דעריבער צו דער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם: פערשרייבט אייך מאסענווייז אלס מיטגלידער אין דעם יתומים-קאמיטעט, שענקט מעהר אויפמערקזאמקייט דעם עלענדען יתום! שטרענגט-אן אייערע קרעפטען, כדי אונזער אקציע אין ראדאם זאל האבען ערפאלג! געדענקט ברידער, אז דער גורל פון יתום איז אין אייערע הענד.

פערשרייבען קאן מען זיך יעדען טאג אין אפטייק-סקלאד פון ה' קוויאטער, מינימאל אבצאהל 50 גר. א חודש.

מיט אכטונג

די פערוואלטונג פון בית-יתומים אין ראדאם.

באנק קרעדיטאווע (לובלינער 21) אנגענומען געווארען אין לעמבערגער רעוויזיאנס-פערבאנד.

ווי מיר דערוויסען זיך, איז די היגע באנק קרעדיטאווע (לובלינער 21) אנגענומען געווארען אלס מיטגליד פון לעמבערגער רעוויזיאנס-פערבאנד.

צוליב דעם וואס די דערמאנטע באנק נעמט אן אינקאסא אויף זעהר ביליגע פרייזען, און די איינגעקאסירטע געלדער ווערען אויסגעצאהלט דעם זעלבען טאג, האט זיך דער פראקטיק אין דער באנק שטארק פערגרעסערט. די באנק נעמט אן וקלאדע און גיבט אויף די בעסטע בעדינגונגען אויסצאהלענדיג לויטן פעלאנג צו יעדער צייט. 109—3

טראמוויען אין ראדאם.

אין מאגיסטראט איז די טעג [illegible] האלטען געווארען א קאנפערענץ. וועלכע איז הויפטזעכליך געווען געווידמעט דעם פראיעקט פון א בעלגישער געזעלשאפט פון טראמוויען פערקעהר וועגען איינפיהרען אויך אין ראדאם עלעקטרישע טראמווייען. אויף דער קאנפערענץ האבען זיך בעטייליגט פארשטעהער פון מאגיסטראט, שטאדטישע אינזשעניערען און דער דירעקטאר פון דער היגער עלעקטראוניע.

די קאנפערענץ האט געטראגען א מעהר אינפארמאציע כאראקטער און פארלויפיג נישט אנגענומען קיין קאנקרעטע בעשלוסען.

מצד די בעטייליגטע אויף דער קאנפערענץ האט זיך ארויסגעדריקט דער מיינונג, נישט צו ערטיילען קיין קאנצעסיעס פריוואטע פירמעס, נאר דאס אויסבויען א טראמוויי קאמונאציע זאל אדורכפיהרען די שטאדט גופא.

קעלצער אבטיילונג.

זיצונג פון שטאדט-ראט.

די אייזענערקזאמקייט פון דער זיצונג פון שטאדט-ראט, וואס אין פארגעקומען דעם 16 מאי, איז געליינט געווארען אויף דעם 1-טען פונקט פונ'ם טאג-ארדנונג ווענען אויסדריקען איגצוטרוי דעם פרעזעס פון שטאדט-ראט, ה' מאסאלסקי, (סאנאציע) וואס אין פארגעשלאגען דורך די אונאבהענגיגע סאציאליסטען און ענדעקעס.

דער פארשלאג איז מיט א מעהרהייט שטימען אבגעווארפען געווארען. אזוי ארום האט דער שטאדט-ראט אויסגעדריקט צוטרוי דעם פרעזעס ה' מאסאלסקי.

אין ווייטערדיגען המשך פון דער זיצונג זענען פארגעקומען וואהלען צו דער רעדיזיאנס און קאנאליזאציע-קאמיסיע. אין דער לעצטער — איז אויסגעוועהלט געווארען ראטמאן ה' א. י. מאשקאוויץ

דער פארשלאג פון ראטמאן ה' לעווי אז פאר פערלעגענע וואוינונגס-שטייערן וואס וועלען איינגעצאהלט ווערען פאר'ן 15 נאוועמבער ה. י. זאל גענומען ווערען אנשטאט 2 פראצענט — נאר 1 פראצענט א חודש שטראף — איז מיט א מעהרהייט שטימען אנגענומען געווארען.

דער פארשלאג פון ראטמאן ה' ד"ר פעלץ, אז די שטאדט-פערוואלטונג זאל אינטערווענירען ביי דער העכערער מאכט, אז זי זאל צו איילען צו בעשטעטיגען דעם איהר דורכן מאגיסטראט פון לאנג צוגעשיקטען בעשלוס, אז די „שטייערס" אויפ'ן באזאר און אויפ'ן מארק-פלאץ זאלען אין די מארק-טעג מעגען האנדלען ביז פארנאכט — איז מיט א מעהרהייט שטימען אנגענומען געווארען.

נאך דעם ווי ראטמאן קובעצקו (ענדעק) האט אריינגעטראגען א אינטערפעלאציע, אז די שטאדט-פערוואלטונג זאל אינטערווענירען ביי דער מאכט וועגען בעקומען אנ'ערלויבעניש אויף פונאנדערצונעמען דעם בנין פון דער געוו. רוסישער צערקוויע אויפ'ן פלאץ פון 3-טען מאי. — איז מען צוגעטרעטען צו בעטראכטען דעם ביודזשעט פארן יאהר 1928.

נאך א קלענערע דיסקוסיע, איז בעשלאסען געווא-ען דעם ביודזשעט אבצושיקען אין דער פינאנס-ביודזשעט קאמיסיע און דערויף איז די זיצונג געשלאסען געווארען.

אלגעמיינע פערזאמלונג פון די יודישע הויז-ווירטען.

זונטאג, דעם 27 מאי קומט פאר אין לאקאל פון דער יודישער קהלה די אלגעמיינע פערזאמלונג פון יודישען הויז-ווירטען-פעראיין.

עס ליגט אין די אייגענע אינטערעסען פון די יודישע הויז-ווירטען די פערזאמלונג צאהלרייך צו בעזוכען, ווייל אין געגענפאלס, דראהט דעם פעראיין ליקווידירט צו ווערען.

די וואהל-קאמפאניע צו דער קהלה הויבט זיך שוין אן.

נישט קוקענדיג דערויף, וואס די קהלה-וואהלען אין אונזער שטאדט, וועלען ערשט פארקומען, ווי מיר האבען שוין געמעלדען — אין מאנאט אקטאבער, אדער אין נאוועמבער ה. י. יעדאך בעמערקט מען שוין געוויסע סימנים פון דער וואהל-קאמפאניע. די ערשטע וואס האט זיך שוין אנגאזשירט מיט דער וואהל-קאמפאניע, איז די „אגודה". וועלכע האלט אב געהיימע וואהל פערזאמלונגען.

די שטאדטישע שוהל ווייזט זיך אויס—וועט ניט רעמאנטירט ווערן

אין איינעם פון די לעצטע גומערן פון אונזער צייטונג האבען מיר אנגעפרעגט דעם שוהל-קאמיטעט, ווען ער האט בדעה צוצוטרעטען אדורכצופיהרען דעם רעמאנט פון דער שוהל, און אויב ער וועט דעם רעמאנט נישט אדורכפיהרען, וואס ער קלערט צו טוהן מיט די אויף דעם צוועק געזאמעלטע טויזענדטער זלאטעס. דער שוהל קאמיטעט האט אונז קיין שום ענטפער נישט געגעבען. א פנים, אז דער קאמיטעט רעכענט זיך ווייניג מיט דער עפענטליכער מיינונג. מיר ווענדען זיך דעריבער צום צווייטען מאהל צום שוהל-קאמיטעט אונז צו געבען א נעהעריגען אנטווארט אויף די דורך אונז איהם איבערגעגעבענע געשטעלטע פראגע. אין געגענפאלס וועלען מיר געצווינגען זיין דעם ענין אויספיהרליכער צו בערירען.

אינ'ם יום-טוב פון מתן-תורה געדענקט אין דעם „קרן-קימת"

אין יום-טוב פון מתן-תורה. אין וועלכער ס'געפונען זיך די מצוות עשה פון ישוב-ארץ-ישראל, ווענדעט זיך דער ארטיגער קאמיטעט פון „קרן-קימת" צו אלע קעלצער יודען, אז זיי זאלען בעת זיי וועלען עולה לתורה זיין מנדר צו זיין ענטשפרעכענדע סומען, לטובת דעם „קרן-קימת", דורך וועלכען עס ווערט רעאליזירט די מצ"ות עשה פון ישוב-ארץ ישראל.

עס אין צו האפען, אז די יודישע בעפעלקערונג וועט, ווי יעדעס מאהל, נישט פערגעסען אין דעם פאנד, וואס שאפט און בויט די צוקונפטיגע יודישע היים אין ארץ-ישראל.

דער רעפעראט פון ד"ר שאטץ נישט פארגעקומען.

דער רעפעראט פון ד"ר י. שאטץ, א. ד. ט. „די מוטער אלס בזוי"גערין, ערנערערין און ערציהערין", וואס האט געזאלט פארקומען דעם פארגאנגענעם שבת, דעם 19 מאי, איז, צוליב דעם, וואס דער זאהל „אפעאוס", אין וועלכען דער רעפעראט האט געזאלט פארקומען דעם לעצטען טאג געווען פערנומען דורך דער מאכט — נישט פארגעקומען.

דער רעפעראט פון ד"ר שאטץ און בכלל אלע ווייטערדיגע וויסענשאפטליכע ציקעל-פארלעזונגען פון דער געזעלשאפט „טאז" וועלען ווייטער פארקומען. וועגען וועלכע מיר וועלען יעדעס מאהל בעזונדער מיטטיילען.

ביז'ן 15 נאוועמבער וועט דער מאגיסטראט נעמען פאר פערלעגענע וואוינונגס-שטייערן נאר 1 פראצענט.

אויפ'ן פארשלאג פון ראטמאן ה' הערמאן לעווי, האט דער שטאדט-ראט, אויף זיין זיצונג פון 16 מאי בעשלאסען צו נעמען פאר פערלעגענע וואוינונגס-שטייערן אנשטאט 2 פראצענט שטראף א חודש נאר 1 פראצענט, בתנאי, אז די פערלעגענע שטייערן וועלען איינגעצאהלט ווערען פאר'ן 15 נאוועמבער ה. י. נאך דעם טערמין וועט ווייטער ווי ביז איצט גענומען ווערען 2 פראצענט.

די פערוואלטונג פון סוחרים-פעראיין ענדליך זיך קאנסטיטואירט

די פערוואלטונג פון יודישען סוחרים-פעראיין האט זיך ענדליך שוין קאנסטיטואירט. אלס פארז. איז אויסגעוועהלט געווארען ה' אברהם ווארגאן און אלס וויצע-פארז. — ה' יוסף קאהן.

א מוסטערהאפטע „ארדנונג" אויפ'ן יודישען בית-עולם. געזאגט „מענה-לשון" אויף א קבר פון א פרעמדער פרוי.

פעריגאנגענעם דאנערסטאג, דעם 17 מאי, איז א געוויסער ה' ש. מ. פון ביאלאבזשעג געקומען קיין קעלץ אויף קבר אבות צו זיין מוטער. ה' ש. מ. האט צוליב דעם וואס זיין מוטער ליגט אהן א מצבה — געמוזט דאס קבר לאנג זוכען. זייענדיג זיכער, אז דאס איז דאס ריכטיגע קבר, האט ער ווי דער מנהג איז אנגעהויבען זאגען מענה לשון. ווי ערשטוינט איז ער אבער געווארען דערהערענדיג פון א צופעליג פאר דעם קבר פערבייגעהענדער פרוי, אז אין דעם קבר ביי וועלכען דער פרעמדער יוד האט געזאגט מענה-לשון — ליגט גאר א קעלצער פרוי.

דער יוד, האט זיך צוליב זיין גרויסען טעות - שטארק צוחיינט און נישט קענענדיג באין אופן געפונען דאס ריכטיגע קבר פון זיין מוטער, האט ער געמוזט אהיים פאהרען און איז אויף קבר-אבות נישט געוועזען.

אזוי ועהען מעשטיינס געזאגט אויס די מוסטערהאפטע „ארדנונג" אויפ'ן יודישען בית-עולם. די קברים, ווערען נישט נומערירט, דער נאמען פונ'ם פערשטארבענעם ווערט נישט פערשריבען א. אז. וו. און דער „דאבראטשינגאטש" וויל נאך אלץ פון זיינע הענד דאס בית-עולם נישט ארויסגעבען. זאל די געזעלשאפט משפט'ן.

דינסטאג, אינ'ם מארק-טאג וועלען די „שטייערס" אויפ'ן באזאר און אויפ'ן מארק-פלאץ מעגען פערקויפען זייערע סחורות ביז פארנאכט.

אויפ'ן פארשלאג פון ראטמאן ה' ד"ר פעלטץ, האט דער שטאדט-ראט, אויף זיין זיצונג דעם 16 מאי בעשלאסען אויפצופאדערען די שטאדט-פערוואלטונג זי זאל אינטערווענירען ביי דער מאכט, אז זי זאל צואיילען צו בעשטעטיגען דעם דורך דער שטאדט-פערוואלטונג

איהר שוין פון לאנג צוגעשיקטען בע־שלוס. אז די „שטייערס" אויפ'ן באזאר און אויפ'ן מארק־פלאץ זאלען מעגען דינסטאג, אינ'ם מארק־טאג, — פערקויפען זייערע סחורות אנשטאט ביז 4 נאכמיטאג — ביז פארנאכט.

די וואך פאר'ן יודישען יתום.

אין גאנץ פוילען ווערט יעצט אדורכגעפיהרט אן אקציע פאר דער יתומים־פערזארגונג.

אין דער היילינער ארבייט פאר'ן יודישען יתום בעטייליגען זיך אלע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע האלט פאר איהר אויפגאבע אויסצוהאלטען די קינדער, וואס זענען פון דער פריהסטער יוגענד געבליבען אהן עלטערען.

די ארבייט וואס ווערט געטהון דורך די צענטראלע פאר יתומים־פערזארגונג איז ווירקליך א גראנדיעזע און פראדוקטיווע, אויב עס איז איהר נעלונגען אין אלע גרעסערע שטעדט אין פוילען איינצושטעלען מוסטערהאפטע ערציהונגס־צענטרען, וואו די קינדער בעקומען א נאציאנאלע ערציהונג און גלייכצייטיג ווערט געזארגט דאס די קינדער בעת זייער פערלאזען די יתומים־הויז זאלען נישט פאלען צו לאסט פון דער בעפעלקערונג. יעדער איינער מוז זיך אויסלערנען א פאך, און די קינדער ווערען אזוי ארום ערצויגען אלס פראדוקטיווער עלעמענט פון דער יודישער געזעלשאפט.

עס איז נאך מעהר צו בעוואונדערען די איבערגעבענהייט פון די יתומים־פערזארגען ווען מען נעמט אין אכט דאס די זאמלונגס־אקציע קומט פאר שטיל אהן טאראראם און בעגרעניצט זיך מיט דעם געווענליכען חודש־אבצאהל וועלכען עס טראגען אריין די סימפאטיקער פון דער יתומים אינסטיטוציע.

איינמאהל אין יאהר פיהרט די צענטראלע אדורך א יתומים־טאג, וועלכער ווערט אויסגענוצט לטובת דער נוצליכער אינסטיטוציע.

אויך ביי אונז אין קעלץ דארף די טעג פארקומען א פערזאמלונג, וואו עס זאל געוועהלט ווערען א קאמיטעט, וואס זאל אנפיהרען מיט דער אקציע.

יעדער איינציגער. אויב ער האט זיך אמאל פעראינטערעסירט מיט דעם היגען יתומים הויז — איז בעקאנט אין צושטאנד און שווערען מאטעריעלען מצב. א לענגערע צייט טראכט מען שוין וועגען אויפשטעלען אן אייגען הויז. וועלכעס איז דורכאויס נויטיג, כדי צו פערברייטערען די טעטיגקייט און צו פערוואנדלען דאס היגע יתומים־הויז אין א וויכטיגען אין ערציהונגס־אנשטאלט פאר די צענדליגער יתומים, וואס געפינען דארט א היים.

יעצט אין די פערוואלטונג צוגעטרעטען ענדליך צו רעאליזירען דעם פלאן וועגען אן אייגען הויז און צו דעם צוועק יעצט איינגעארדענט די יתומים־וואך.

עס איז צו האפען דאס די יודישע בעפעלקערונג אין קעלץ וועט זיך פעראינטערעסירען מיט דער אקציע און וועט אקטיוו זיך בעטייליגען אין דער ארבייט וואס דארף געקרוינט ווערען מיט ערפאלג.

זאל די יודישע בעפעלקערונג אין קעלץ אבשאצען ווי געהעריג איהרע פליכטען לגבי דעם יודישען יתום און זאל קיינער נישט פעהלען צווישען די רייהען, וואס וועלען מיט זייער מיטהילף און ארבייט בעמיהען זיך אויפצושטעלען א הויז פאר דעם היימלאזען יודישען יתום.

צבי.

די קהלה־פערוואלטונג צוגעטרעטען אויסצוארבייטען דעם ביודושעט פאר'ן יאהר 1928.

זונטאג, דעם 20 מאי איז פארגעקומען די ערשטע פערוואלטונג'ס־זיצונג, אויף וועלכער עס איז בעטראכט געווארען דער ביודושעט פון יאהר 1928.

צום ערשטען זענען בעטראכט געווארען א גאנצע רייהע ביודזשעט־הוצאות.

דער רעסט ביודזשעט וועט דורך דער פערוואלטונג בעטראכט ווערען און די נאנסטע טעג איננאנצען בעשטעטיגט ווערען.

עס איז זעהר וויכטיג, אז די מיטגלידער פון ראט און פערוואלטונג זאלען אין היי־יאהריגען לעצטען ביודזשעט, וועלכער דארף און וועט געוויס דיענען אלס ריכטליניען פאר די ביודזשעטען, וואס וועלען דורך די צוקונפטיגע דאזארעס און פרנסים אויסגעארבייט ווערען — נישט אריינשטעלען א זעלכע הויכע הכנסות וואס זענען פאקטיש קלענער, ווי דאס איז געוועזען אין דעם ביודזשעט פון יאהר 1925 אין וועלכען מען האט אריינגעשטעלט א שהיטה־הכנסה פון 117.000 זלאטעס, אדער אין יאהר 1926 — א סומע פון 106.000 זלאטעס, וועלכע האבען אין דער ווירקליכקייט בעטראפען קרוב 10.000 זלאטעס ווייניגער און דאס האט כסדר גורם געוועזען דעפיציטען.

דאס זעלבע איז אויך מיט די הוצאות אין לעצטען ביודזשעט פון יאהר 1927 האט מען אויסגעשטראכען די קווארציע־הובות וואס די קהלה איז שולדיג אין פריערדיגע שפּעטלער און דער סוף איז געוועזען, אז די מאכט האט געמוזט לעגען א סעקוועסטער אויף דעם עטאט.

דער ביודזשעט, די הכנסות ווי די הוצאות. מוז זיין רעאלע און זאלען באזירען אויף פעסטע יסודות.

דאס זעלבע איז אויך מיט די בעאמטען־פענסיעס. מען בוז אריינשטעלען אין דעם ביודזשעט א זעלכע פענסיעס, פון וועלכע דער בעאמטער מיט זיין פאמיליע זאל קענען לעבען און נישט א זעלכע קליינע לעכערליכע פענסיעס, ווי ביז איצט, פון וועלכע דער בעאמטער קען בשום אופן נישט אויסהאלטען און האט כסדר גרויסע מאנאטליכע דעפּיציטען.

צוזאמענפאהר פון די אלקאהאל־קאנצעסיאנערען פון דער קעלצער וואיעוואדזטווא.

זונטאג דעם 20 מאי איז אין לאקאל פון סוחרים־פעראיין פארגעקומען א צוזאמענפאהר פון די אלקאהאליקאנצעסיאנערען פון דער קעלצער וואיעוואדזטווא.

מצד דער ווארשאווער צענטראלע, האבען זיך אין דער קאנפערענץ בעטייליגט די ה"ה מונדלאק און רייפעלד.

אויפ'ן צוזאמענפאהר זענען געקומען 34 דעלעגאטען פון דער פראווינץ צווישען זיי אויך איינציגע קריסטען.

געעפענט די קאנפערענץ האט ה' א. ווארגאן.

אלס פארזיצער איז געוועהלט געווארען ה' רייפעלד, וועלכער לאדעט איין אלס אסעסארען די ה"ה פיעטשיק און פודערמאן (קעלץ).

דעם בעריכט פון דער צענטראלע האט אנגעגעבען ה' רייפעלד און פון דער טעטיגקייט פון דער פעראייניגונג פון דער קעלצער וואיעוואדזטווא — ה' גורסקי.

וועגען דער רעוויזיע און פראפאגאנדע פון די קאנצעסיעס האט רעפערירט ה' ריינפעלד. איבער שטייער־ענינים — ה' מונדלאק, וועגען קאמיס־קרעזיס ה' גורסקי.

נאך די אלע רעפעראטען האט זיך אנטוויקעלט א דיסקוסיע, אין וועלכער עס האבען זיך בעטייליגט כמעט אלע דעלעגאטען און עס זענען אנגענומען געווארען פערשידענע רעזאלוציעס.

אין דער נייער פערוואלטונג זענען געוועהלט געווארען די ה"ה: נ. פאסירמאן, מ. קאהן, סעדערמאן, בידלאווסקי אלע פון קעלץ און מייטיק פון וואלבראם.

אלס דעלעגאט פון דער קעלצער פעראייניגונג אין דער ווארשאווער צענטראלע איז געוועהלט געווארען ה' נ. גורסקי.

עס איז כדאי צו בעמערקען, אז ווי אין דער ערשטער צוזאמענפאהר אין אונזער שטאדט, אין וועלכען יודען און קריסטען האבען זיך צוזאמען בעראטען וועגען זייערע אינטערעסען.

געדרוזען - לײדענדע און נערוועז־קראנקע האט איבערצייגט מיט די נאטירליכע Franciszka Józefa ביטערוואסער גוטע פערדייאונג, א פרייען קאפ און א רוהיגען שלאף. ערפאהרונגען פון בעריהמטע נערווען־דאקטוירים בעשטעטיגען, אז דאס נעבוירך פון Franciszka Józefa ביטערוואסער. אויך ביי שווערע קרענקונגען פון די געהירען איז אנגעלעגענטליך צו עמפפעהלען איבעראל.

בעסטע שיפס־קאמוניקאציע צווישען פוילען און קאנאדע
„באלטיק אמעריקא־ליין"
עמיגראציע = ענינים פרלעדיגט
ביורא „ד ר ס"
קעלץ, קילינסקי גאס № 8

KANALIZACJA i WODOCIĄGI

BIURO TECHNICZNE

I. GOLDBERG

w RADOMIU, ul. WITOLDA 10,
Telefon 87 — Sklepu 369.

Wykonywuje: połączenia wodociągów i kanalizacji z siecią miejską, oraz całkowite urządzenia kąpielowe — po :-: :-: :-: cenach najniższych. :-: :-: :-:

WARUNKI BARDZO DOGODNE!

SAMOCHODY **osobowe i ciężarowe** „Forda"

Akcesorja, **części, opony i oleje samochodowe**

ROWERY **oryg. Angielskie marki** „RALEICH"

Artykuły techniczne **dla fabryk, młynów i tartaków**

LAMPKI ELEKTRYCZNE

APARATY do spawania autogenem

stale na składzie, dostawa szybka.

„AUTOMOTOR"
Sp. z o. odp.
Radom, Żeromskiego 48
Tel. 340.

OBWIESZCZENIE.

MAGISTRAT m. RADOMIA podaje niniejszem do publicznej wiadomości, że wymiary podatku od lokali na rok 1928, państwowego i miejskiego podatku od placów niezabudowanych na rok 1928, państwowego podatku od nieruchomości na rok 1928 i dodatku komunalnego do tegoż podatku, zostały ukończone i nakazy płatnicze rozesłane,

Wobec powyższego wzywa się płatników wymienionych podatków, którzy nakazów płatniczych nie otrzymali, by w prekluzyjnym terminie do DNIA 1 CZERWCA r. b. zgłosili się do Wydziału Skarbowego Magistratu (Sekcja Podatkowo-Egzekucyjna — parter) po odbiór tychże: w przeciwnym razie nieodebrane nakazy płatnicze będą uważane za doręczone.

Radom, dnia 22 maja 1928 roku.

wz. Prezydenta miasta (—) **W. Uziembło.**
Naczelnik Wd-u Skarbowego (—) **T. Lauterbach.**

אויפפאדערונג.

איך פאָדער אויף עפענטליך דעם ה׳ אהרן יוסל לעווין מיט זיין פרוי (וואָהל 5) צו שטיין מיט מיר צו א דין תורה פארן היגען רב ה׳ קױסטענבערג, אדער פאר א עהרען-געריכט וועגען מיין חיב וואס מיר קומט — און נאָך פיעל הזמנות ווילען זיי מיט מיר קיין די״ת גיט האָבען – דאָס געלד איז גזלת אלמנה — און מיין קריטישע לאגע ערלויבט מיר נישט דאָס זיי צו שענקען.

אויב דאָס וועט נישט ערלעדיגט ווערען אין פערלויף פון 2 וואָכען, וועל איך דאָס אלעס פערעפענטליכען און וועל רעאגירען ווי אמשארפסטען.

אלמנה שרה קראַנץ.

SZKOŁA FREBLOWSKA
E. FINKLERÓWNY

przy org. „Haszomer Hacair" LUBELSKA 14

przyjmuje dzieci na miesiące letnie

Zapisy odbywają się codziennie od 2 do 6 p.p.

UWAGA: Urządzone będą częste spacery i wycieczki.

BROWAR PAROWY

J. SASKI

w Radomiu

poleca piwo

„EL".

אכטונג ראדאם און אומגעגענד!

דער איידעלסטער אָרגאן פון מענש איז דאָס אויג, וועלכעס גיט איהם די מעגליכקייט אונטערצושיידען דאָס שלעכטע פון גוטען, אוב צו פערמיידען מעגליכע אונאנגענעמליכקייטען דורך שלעכט צוגעפאסטע ברילן, וועלכע רופן ארויס אומזיסטע שמערצען, איז געראַסהען זיך צו פערזעהען מיט ברילען אין פענסנע, וועלכע עס עמפפעלט אין א גרויכען אויסוואהל, און וועלכע ווערען אויסגעפיהרט גענוי נאָך די פארשריפט פון די ה. ה. דאָקטוירים דורך דעם ספעציאליסט אָפטיקער

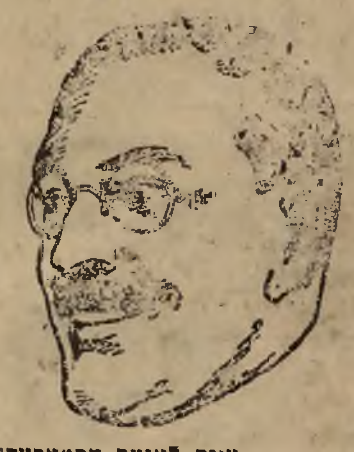

Z. WĘGIER
Radom, Lubelska 25

אויף לאגער אָרטאָפעדישע און גומי אויסארבייטונגען

אכטונג אויף דעם אדרעס און פירמא

Kino CORSO w Radomiu.

Dziś i dni następnych

Wielka premjera!

NIEWOLNICY CARSKIEGO KNUTA

— W rolach głównych: —
Mona Marry, Harry Halm
i i n n i.

בעקאַנטמאכונג.

איך מאכע בעקאַנט דאָס די פירמע

ש. בלאטט

לובלינער 30 (אין הויף)

ארבייט אויס צום זומער־סעזאָן פעלד-בעטע, לעזשאַקעס און אָפליג-פּאָטעלען צום שלאָפען צו קאָנקורענץ פרייזען!—קומט און איבערצייגט אייך!

Kino CZARY w Radomiu.

Doskonały i bardzo ciekawy obraz pod tytułem:

JÓZEF w EGIPCIE

Wielkie misterjum biblijne.

Film w Radomiu niewidziany!

Nad program: B. DOBRY DODATEK.

Felczer H. GRINSZTAJN Zgodna 1, tel. 303, ma świeżą ospę

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC

Odbito we własnej drukarni, Radom, Szwarlikowska 20